

פריחת הנפש

שיחה רביעית

קרבת אלוקים

ע"כ באשר האדם כשימצא קרבת אלהים לפי רגשותיו הפנימיים, אז תפרח נפשו וכוחותיו המוסריים יתפתחו ע"פ טבעם הנאות. ע"כ כל הדברים הצריכים להזמין את המערכה הפנימית של נפש האדם שתהיה מכוונת להשלמתה הם מכללי סדרי הבריאה. המבין כן לא יבקש בתפילה כ"א תעודת הרגש, שיהיה לכו הישר פועל בו ע"פ טבעו. טבע האדם הישר הוא שתהי' נפשו משתפכת מגעגועים לאלהי ישעו, ובזה תצא התפילה לפעלה ובזה תמצא ג"כ פעולתה.¹

קרבת אלוקים נמצאת ברגש, לא בשכל, בשכל יש דעת אלוקים. יוצא שהסוגיה של היחש בין תורה לתפילה, נמצאת על גבי קרבת אלוקים. זה מתאים למשל של השושנה שפורחת, לאדם יש קרבת אלוקים לפי רגשותיו הפנימיים, "אז תפרח נפשו", כשיש קרבת אלוקים אז כל האישיות פורחת. כשהמציאות בריאה ושלמה, הכל פורח, הכל מרשים, הכל משוחרר, והכל נמצא בפריחה גדולה. כל הכוחות של האדם יוצאים לפועל במקום הזה. כשהרב אומר שזה כמו פרח שנפתח, הוא בעצם אומר שהאישיות של החיים נפתחים.

"כוחותיו המוסריים", זה כל העולם המוסרי של האדם. יש מקום שהרב כותב² שאפילו הגוף משפיע על העולם המוסרי של האדם. אם האדם עצבני, הוא לא יכול לקבל את התורה בצורה הנכונה שלה, אם הגוף חלש, התורה שהאדם ילמד תהיה חלשה. כל אחד מהמימדים של האדם מקרין על כל האישיות כולה. הגוף מקרין והרגש מקרין. ואם הגוף לא בריא, כי הוא לא מימש את עצמו, או שהרגש לא מימש את עצמו, אז הם מקרינים דברים שלילים, והתורה לא יכולה להתיישב שמה. ואם היא כן תתיישב, זה דורש מהאדם הרבה מלחמות ומאבקים, יש שם הרבה חולשות. לכן "אדם צריך שימצא קרבת אלוקים ברגשותיו הפנימיים". כמו שידוך.

¹ עין איה, ברכות, פרק תשיעי, כג.

² עין איה, שבת, פרק תשיעי, כב, כז.

הרב באגרת³, נותן הדרכה לתלמוד תורה, הוא אומר ששמחה זה הדבר החשוב ביותר. כמו שיש לת"ח תכונות שכליות, ללמוד תורה, לרצות להגיע לדברים גבוהים. כך גם יש לת"ח תכונות רגשיות, יש לו תנאים ברגש, מי שהעולם הרגשי שלו לא בנוי כמו שצריך, התורה לא יכולה להתישב אצלו.

הגמ' מדברת על מי זה עם הארץ⁴, בהתחלה היא מדברת על מי זה עם הארץ מצד השכל, ואח"כ היא עוברת לתאר אתו מצד הרגש. הרגש הוא תנאי הכרחי לשכל, אין שכל שאין אצלו עולם רגשי. הייתי אומר יותר מזה, שהרגש הוא מעין בית, מעין היכל שבו השכל שוכן. במיוחד השכל המעשי, ההלכתי, השכל ההלכתי שוכן בעולם הרגשי והדמיוני. ואם העולם הרגשי לא בנוי כמו שצריך, אז כל העולם השכלי הוא מין פילפול כזה, קנייץ כזה קטן, זה לא ת"ח, ת"ח חייב שיהיה לו עולם רגשי מתוקן. "אם יש לאדם קרבת אלוקים לפי רגשותיו הפנימיים, אז תפרח נפשו".

מאורעותיו של אדם

ע"כ כל הדברים הצריכים להזמין את המערכה הפנימית של נפש האדם שתהיה מכוונת להשלמתה הם מכללי סדרי הבריאה. מה שגורם לעולם הרגשי להיות, זה המאורעות שקורים לאדם, הסביבה שלו. המאורעות לא רק של כל אחד באופן אישי, אלא כלל המאורעות. כל אלו, איך שהם פועלים עליו, נצרכים כדי "להזמין את המערכה הפנימית של נפש האדם שתהיה מכוונת להשלמתה". לא מדובר פה שיש לאדם ייסורים ואז הוא מתפלל. מה שחשוב זה לא הייסורים, מה שחשוב זה 'קרבת אלוקים'. התפילה לא באה לתרץ ולהסביר דברים שיש בעולם המעשי, רע לי אז אני מתפלל, לא טוב לי אז אני מתפלל, תפילה היא הדבר הכי נורמאלי שיש. "לב טהור, נושא תפילה לקב"ה", מי שיש לו רגש של קרבת אלוקים, בריא, ממילא הוא פורח, וממילא הוא גם מתפלל. יכול להיות שיש גם ייסורים, הייסורים באים בשביל לעורר. התולדה המעשית היא רק הכי תמצא' לעולם הפנימי של האדם.

³ אג' תשצח.

⁴ עין איה, ברכות, פרק שביעי, יז, יט.

איזה ערך יש לאדם בחיים המעשיים שלו? איפה אתה חי, בחוץ או בפנים? אם אתה חי בחוץ, אז העיקר זה המאורעות שקוראים, אתה מתפלל כי אתה דתי, יש צרות אז מתפללים, גם אדם חילוני מתפלל. אבל אז אין שום קשר בין זה לבין אומנות, לבין תרבות, וודאי שאין קשר לעולם הפנימי. מה שהרב אומר זה הפוך, המאורעות הם מה שמתחולל במישור ההומאני לא במישור הריאלי, העולם העיקרי זה העולם הפנימי, שמה מתחוללים הדברים האמיתיים. אנחנו רגילים שהחדשות זה מה שקורה בחוץ, אבל החדשות האמיתיות זה מה שקורה בפנים. שמה עיקר החיים של האדם. ממילא גם אומנות ותרבות, חכמה והשכלה - לא במובן של ידע אלא איך שהאדם חי את המציאות - זה בעצם החיים. שמה מתרחשים הדברים האמיתיים, שמה התהליכים של האדם.

אדם שלא עסוק באומנות ותרבות, יכול להיות שהוא לא חי בכלל. זה שהוא עושה את זה קצת, בשביל לבלות, להשתחרר, זה עדיין לא חיים במובן האמיתי, זה לא חיים של אמנות, החיים שלו הם בפרנסה ודברים כאלה. ממילא אדם גם לא חי את הריאליה, אצל הרב הריאליה זה החיים, בחיים יש את המציאות עצמה שקוראת.

יוצא שאדם שאין לו רגשות, שאין לו מימדים אומנותיים בתוך החיים שלו, הוא לא חי את העולם. כשאדם עושה טיול/ציור, אם הוא לא חי את היופי של הדבר, את הערכיות שלו, הוא בעצם חי רק את הצל של התופעה. בעצם רוב האנשים חיים רק את הצל של התופעה, את הביטויים החיצוניים. אצל רוב האנשים, התפילה היא זמן שצריך להיות בביה"כ, היא לא מבטאת צורך. יוצא שאדם שחי את הצל, בעצם מפספס את החיים.

החיים האלו קיימים בכל מקרה, גם אם אתה לא רואה, אבל אתה לא נפגשת אתם, זה לא אומר לך כלום. מי שחי את זה בלי להיות נוכח מפספס בגדול. גם פה, האדם הזה היה יכול לחיות חיים שנמצאים פה, והוא לא זכה לחיות אותם, מסכן. לדוגמא, אני יכול לא לחיות את ראש השנה, או לחיות אותו כמו שחיים אותו רוב האנשים, ה' ירחם על ראש השנה הזה. בגלל שבאמת יש פה מלכות של הקב"ה, באמת הוא מולך בעולם. השאלה איך משיגים את זה, ההרגשה של קרבת אלוקים זה העיקר. כל המאורעות של האדם, כל החיים שלו, הם בשביל לעורר אותו לנקודה הזו. כדי שפעם אחת ישמע יצירת מופת.

תתארו לכם שהתזמורת הכי טובה שיש מגיעה לארץ. וזה עולה רק ארבעים שקל - זה לא הרבה [זה בערך אותו מחיר שעולה להתפקד לבית היהודי, או ליסוע לירושלים], אפשר לקחת מחבר, וללכת לשם - ואדם לא נוסע, זה נקרא פספוס. זה דוגמה זולה, לנקודה שלא להיות אדם שיש לו קרבת אלוקים. זה בבואה של אדם, אדם חי את הצל. זה שזה קורה ואתה לא שם. זה בזיון עוד יותר גדול, היתה לי אפשרות ולא הייתי.

אפשר להגיד את זה גם באופן מוסרי, כמו כל הדרשנים של חודש אלול, צריך לחזור לפני שמתים, אח"כ האדם מבוגר, ומצטער על זה שחטא. אבל אז יוצא שיש לאדם שני מימדים בתוך האישיות שלו, מימד אחד המאורעות האמיתיים שקורים לו והחיים שמתלווים למאורעות האלו, ומימד שני היהדות שאומרת לו שלפני שתמות תחזור בתשובה. אז יש לו נשמה, אבל הוא לא יודע בדיוק מה היא...

האמת שהחיים הם המציאות, הם הראליה, שם מתחוללים הדברים האמיתיים, והמאורעות הם רק הלבוש החיצוני. שבת זה לא יום שבאים לנוח, שבת זה המקום שבו האישיות של האדם... אדם שמחלן את השבת. הוא מעצם מחלן את החיים שלו, הופך אותם לחסרי משמעות. אדם שלא מתפלל, ולא עומד לפני הקב"ה, הוא בעצם לא חי את המציאות. המציאות היא הופעה אלוקית. אתם מבינים למה זה קשור לאומנות? זה מה שאומנות באה לומר, אומנות היא לא באה בשביל לתת לאיזה פלוני - שעובד קשה - קצת להירגע. אומנות זה החיים עצמם, זה הריאליה עצמה, זה מה שקורא באמת, באמת הנוף יפה. כמו מה שדיברנו⁵ על האלף מיני זמר, שהמדען בסה"כ רואה את העולם בעשר מיני זמר, זה רמה מאוד נמוכה. כמו אדם שעומד מול שקיעה ונוף, ולא פוגש את החיים שיש בזה, אלא הוא מתעסק בחומרים שמהם זה עשוי. או אדם שיש לו כלים של מוסיקה, והוא דן אם זה עשוי מעץ כזה או מעץ כזה. נכון, אם רוצים צלילים טובים, צריך ללמוד מאיזה עצים לעשות את הכלי, כי זה משפיע, וצריך אפילו ללמוד את זה, אבל זה רק אמצעי לדבר עצמו.

זה שהיום החברה כ"כ עסוקה בראליה וכלכלה, זה בעצם המשך של הסוציאליזם שהיה פה. זה המשך של הבית מרזח של רוסיה, שהעולם הוא עבודה וזה הכל. אבל זה לא נכון, זה כלום, זה רק אמצעי. היצירה האמיתית של האדם, "גדול

⁵ בשיחה הקודמת.

הנהנה מיגיע כפו"⁶, זה לא רק כסף, גם, אבל זה קודם כל בחיים שלו, האם הוא נהנה מיגיע כפו או שהוא בבואה של המציאות. זה התפקיד של אומנות. אומנות זה לא בשביל משהוא, בשביל לבלות, לשחרר, לרפא, האמנות מלמדת אותך לראות מה קורא פה באמת, להרגיש מה שיש פה. מה אכפת לך אם זה בא מקרן אור, או שזה גמד שבא וצייר את זה, אין לזה שום נפקא מינא. זה שאדם יודע שיש חור שחור וכל מיני דברים כאלו במציאות, זה כמעט לא משנה לאדם כלום. זה תפאורה, תפאורה נפלאה, הכי חדישה שיש, אבל זה רק תפאורה, זה לא משנה מבחינת המהות שלו, איך שהוא חי את העולם. בעצם יוצא שבאמת האדם הוא במרכז, וכל המציאות מסביבו. היקום וכל החלל הזה, זה המקום שבו מתגלים החיים האמיתיים, זה רק כדי לתת במה מפוארת לאמירה של האדם, שהיא, הרבה יותר מפוארת, התרבות והאומנות מבטאים את זה.

כל המאורעות שהיו לי בהסתוריה, זה לא כדי שאני יקדש את כל הדיכאונות שלי, ומישהו יבוא ויגיד לי, שמע לא צריך להיות בדיכאון. אפשר לחיות את העולם אחרת לגמרי, אפשר לחיות, לא בדיכאון, ולא שמישהו יבוא ויגיד לך שלא צריך להיות בדיכאון. אפשר לחיות את החיים בגדול. אפשר לספר את הסיפור של החיים אחרת. אנשים מפחדים למות, כאילו הגוף זה הדבר היחיד שקיים. אנשים מחפשים קריירה, כי זה הדבר היחיד שייתן להם מעמד. יש לאדם חמש מכוניות ליד הבית, ווילה מפוארת, כל השכלולים, הכל יש לו, אבל אדם הזה פיספס לגמרי. לחיות זה קרבת אלוקים. אפשר לחיות את החיים בהארה של קרבת אלוקים, ואז אתה חי את החיים באמת, אז נפתחים לך עולמות, נפתחת לך מציאות.

אחת הסיבות שאנשים מחפשים סמים, שתייה, פורנוגרפיה, ניאוף, סרטים, זה בגלל שאנשים רוצים לחיות. וזה לא כמו פעם שאנשים חיו בחרדה, של איומים, היום כל האפשרויות קיימות. אבל הם לא יודעים איפה החיים, לא יודעים מה זה חיים. ובעצם הרב אומר, החיים זה קרבת אלוקים, פה אתה חי באמת. יכול להיות שגם בסמים הוא חי, אבל זה לחיות את הקליפה של החיים. אולי זה יותר טוב מלהיות מדען...

⁶ אין איה, ברכות, פרק ראשון, קא.

זה הבסיס להכלל, אם אתה מבין את הנקודה הזו, נפתחים לך פתחים וחלונות למקומות שבהם המציאות באמת נמצאת. ואז אתה גם יכול להסביר אותה בצורה נכונה, לחיות אחרת.

יוצא שהמאורעות הם לא העיקר, לא רק שזה רכילות וצהוב, אלא זה פשוט מחטיא את המטרה. מי שחי במקומות האלו בעצם אינו חי, הוא מת. לכן רשע נקרא מת⁷. זה לא פרפראזה של חז"ל, מי שחי את המאורעות החיצוניים, הוא בעצם אף פעם לא חי. חיים זה מה שמתחולל בתוכי.

מלחמת התרבות

החיים הם מה שקורה בעולם הפנימי, אהבה למשל, אי אפשר לצלם אותה, לא במצלמת רנטגן, ולא במצלמת סי.טי., כל הדברים האלו מתארים לא יותר מפולסים חשמליים ותופעות כימיות. החיים לא שם. אין צורך להסביר אהבה על פי מדעי המוח, זה חסר משמעות. מדעי המוח הם רק בשביל להבין איך הגוף והנפש מחוברים ביחד, כשאדם שמח, איזה חלק במוח משתתף בזה, אבל לא שהתהליך הזה - שהוא כימי חשמלי - יוצר את השמחה, אלא שהשמחה שיש בנפש, יוצרת בגוף תופעת לוואי. כמו שכשאתה לובש לבוש, ואני עושה פעולה, זה פועל על הלבוש.

יש פה נקודה חשובה, לעמוד לפני הקב"ה ולהתפלל, זה לא תביעה דתית, זה חיים, זה לחיות את העולם בצורה נכונה. יש פה שני דברים, דבר ראשון זה לחיות את העולם, דבר נוסף שזו הצורה הנכונה שלו. זה נקרא לחיות את העולם מבפנים - כמו שקורא באמת. והשפה של החיים בעולם הזה, זו אומנות. רגשות של קרבת אלוקים, זה לא משהו דתי, זה קשור לאיזה חיים יש לך, אם אתה חי או מת, ואם אתה חי, מה אתה החי.

יש ביטוי אצל הרב, "חלון האורה"⁸, זה חלון שפותח אותך למציאות, זה הרגש במובנו הגבוה, הוא פותח אותי למציאות, נותן לי להפגש איתה במובן הנכון. הביטוי הזה קשור לאישה, אישה יכולה לפתוח לאדם חלון אורה. אסור להסתכל על הצל, המוחצנות של החיים, אלא על מה היא עושה עם הצל, מה

⁷ מדרש תנחומא, פרשת וזאת הברכה, ז.

⁸ עין איה, ברכות, פרק תשיעי, רמז.

היא עושה עם החיים שלה. זה לא קשור למדרשה, במגזר שלנו יש הרבה סיגים, העולם הנשי מזדנב אחרי הבימ"ד של הבחורים - ללמוד גמרא בצורה טובה.

חלון אורה זה משהו אחר, לחיות את העולם במקום אחר, במקום של להבין מה זה תרבות. באיזה ישיבה לומדים מה זה תרבות? באיזה אולפנית לומדים מה זה תרבות? יש אולפניות שלומדים את זה, אבל זה רק בגלל שהבנות לא רוצות ללמוד ריאליה, יש קצת שלומדות ריאליה, אבל הרוב לא, אז עושים מגמות כאלו. אני מדבר בעיקר על הראש, הם מתייחסים לזה כחולשה, הם לא מבינים את המשמעות של תרבות, של עולם רגשי. גם מקומות שחוזרים בתשובה על הדבר הזה עושים את זה בשביל שלא לפגוע בבנות, מעט מאוד מבינים את זה. אפשר היום לגמור תואר שני בגיל 19, גם בנות יכולות, אבל אנשים כאלו לא חיים את החיים לעולם. החיים לא מתחוללים שם, זה רק האמצעים לדבר, כמו החומר ממנו הכלי בנוי. יש משפט של שייקספיר, שכל העולם הוא במה, הוא לא אמר את זה בצחוק, הוא הבין שהמשמעות של העולם היא האומנות.

כל התיאור הזה של הפחדים והחרדות שיש בר"ה, אתה קורא אותם ומקבל חלחלה. זה שאנחנו חיים בעולם של דמוקרטיה, זה מסביר הרבה את החילוק בין התיאורים ההם, לבין הרב. הם חיו בעולם של עבדות, של עבדים, של נתינים. היה אדם אחד שהיה שליט, אם משהוא לא הלך הוא העניש, ככה האנשים חיו. לכן גם ראש השנה נראה ככה. אבל בעצם בראש שנה מופיעה המלכות של הקב"ה, זה משהו אחר לגמרי, זה הדבר הכי שמח שיכול להיות. בר"ה מאירה מידת דין עליונה, האמונה במובן הכי גדול שלה, נקראת דין. החלחלה שאוחזת את האדם, היא כמו אדם שעומד מול תופעה מלכותית, מלאת הוד, מלאת נוראיות, פלא גדול, יש פה מאורע מרגש מיוחד. אימת הדין, היא כמו אדם שמנגן בתזמורת מאוד איכותית, ויש יצירה מיוחדת, יש קהל מיוחד, מאורע מאוד מיוחד עומד להיות, כולם במתח, וכולם מקפידים לנגן כמו שצריך. אחד מנגן כמו שצריך, כי אם יפטרו אותו והוא יחזור הביתה, אישתו תיקח את המערוך... ואחרים ינגנו טוב כי זה בושה גדולה, עד שהם הגיעו למקום הזה יפטרו אותם, זה התזמורת הכי יוקרתית... ויש אדם שהוא באימה מהיצירה שמתחוללת פה, איך אפשר לפגוע בה, לזייף... זה ראש השנה במובן

הגדול שלו. כמו בסוגיה של "מראש מקדם"⁹, עולם של מקדם, הוא כ"כ מלא בוודאות, מלא בגודל, איך אפשר לקלקל אותו?! השעה שאדם נכנס בה לדין¹⁰, היא שעה גדולה, זה לא שעה שעבד חסר אישיות הולך לקבל מלקות...

זה קשור לנקודה שהרגש מכיר את ערכו, מכיר שהוא החיים עצמם. מה שעומד בחיים עצמם זה העולם הרגשי, כשהוא פורח, הכל פורח. ככל שהעולם הרגשי בנוי כמו שצריך, אז יש קרבת אלוקים, ביהמ"ק. ירושלים תהיה מטרופולין, אחרי שיבינו את הנקודה הזו, שהעולם הרגשי של עמ"י, הוא הבסיס והתשתית לאנושות כולה, הוא כמו היכל שיכול להכיל את כל התרבות האנושית, את כל המציאות האנושית. הרגש הזה לא חלש, הוא מאוד חזק.

במגילת סתרים¹¹, רבי נחמן מדבר על זה שלמשיח תהיה תזמורת מופלאה, אורקסטרה, וכל המלכויות כ"כ יתפעלו, שהם יבואו לירושלים, ויבנו את הארמונות שלהם בירושלים, והיא תהיה מטרופולין. זה קצת דומה למה שכתוב פה. אבל יש הבדל גדול בינו לבין הרב, אצלו זה ציונות מדינית, ולא מעשית, הרצ"ה היה אומר, שהרמב"ם קרא להלכות מלכים גם ע"ש המלחמות, 'הלכות מלכים ומלחמותיהם'. יש גם מדרש כזה¹².

אצל הרב החיים הריאלים הם מאוד ריאלים, הם לא תלושים, כמו בסוגיה שהחרב היא תכשיט¹³, ירושלים היא לא רק אורקסטרה, היא לא רק תזמורת. הרגש הזה מכיל בתוכו גם חיים מדיניים ופוליטיים, מדיניות וצבא.

הנוכחות של הטוב היא מוחלטת, הוא לא מרחף בעולם - ורק כשהעולם כבר מדוכא לגמרי והכול שבור ומיואש - אז הוא אומר שאין יאוש. אצל הרב העולם נוכח, גם ההופעה של המשיח לא פורחת באוויר, היא בתוך התהליכים של המציאות. הרגשות של הרב פה הם לא פספוסים כאלו, הם מלאי גבורה ועוצמה, היכולת שלהם להלחם ולהיאבק, מאוד גדולה.

זה התכונה של דוד המלך, הרגש הזה. זו לא תכונה רכה, יש בה צד רך, אבל יש בה צד אחר של נוכחות של מדינה, כמו מעצמה. שכשמעצמה שולחת את הצי שלה לאיזה מקום כולם מפחדים. כולם יודעים מה היא יכולה לעשות.

⁹ עין איה, שבת, פרק רביעי, ד.

¹⁰ עין איה, שבת, פרק שני, קס.

¹¹ צבי מרק, בהוצאת אוניברסיטת בר אילן.

¹² מגילה יז: "מלחמה נמי התחלתא דגאולה היא"

¹³ עין איה, שבת, פרק שיש, מב.

שבבעה קבצנים אצל ר' נחמן, הם לא אומרים שהם לא רואים, הם אומרים שהם רואים כ"כ הרבה, עד שהם לא רואים את העולם הזה, זה מקביל, אבל אצל הרב יש את היכולת כן לראות את העולם הזה, במובן העמוק ביותר...

שאלה: לפעמים הרגש והאומנות מרחיקים אותי מהקב"ה, לא עדיף לעבוד את ה' על חשבון העולם הרגשי לפעמים? או לוותר עליו קצת בשביל לבנות אותו טוב יותר? תשובה: לאבד את העולם הרגשי, מבחינתי זה מוות, ולמות זה לא אופציה. צריך לחיות חיים אמיתיים. למה האלטרנטיבה צריכה להיות למות - שיש לך כיפה כזו גדולה על הראש, ואתה צריך לסבול את ראש השנה הזה - או לחלופין להיות בפחדים וחרדות, ולבדוק כמה מלקות אתה צריך לקבל. אצלי רק לחיות זה אלטרנטיבה. יש דברים שאם אתה מפספס א"א להחזיר, ממזר לדוגמא.

העולם הפנימי קיים, הרב בא ללמד אותנו איך לחיות אותו. הרב כותב שהוא רב של ברי נפלי¹⁴ - שכל הזמן רוצים לחיות ולא יודעים איך, מרוב שהם רוצים הם נופלים כל הזמן. כל מה שאנחנו עושים, זה כדי לעורר אותנו, שנתחיל לחיות. לכן השאלה היא לא אם הרצון של הקב"ה משתנה או לא משתנה. השאלה היא אם הרגש שלך עדין ואציל כזה, שמסוגל לעמוד בבוקר מול הקב"ה, או שהוא לא מסוגל? אתה בבוקר קם ומסתרך לפינת קפה, ואח"כ לעבודה, או שאתה חי בהיכל של מלך, בעולם של יופי, שהבסיס שלו, המקום שבו הוא נמצא, זה הפלא היותר גדול שקיים.

לחיות קרוב אליו זה לחיות את הגודל שיש במציאות, את המופלא שלה, ואז הכל פורח. הכל פורח, הכוונה שזה הבסיס להכל, אח"כ גם השכל פורח, גם הדמיון והמדע, הכל פורח. המדע הוא כמו תפאורה, כשיש חדות יצירה, גם התפאורה היא דבר גדול. רק כך יש ערך גם לחיי מעשה. אפשר לחיות את חיי המעשה כמו שאנשי הפלמ"ח חיו את העולם, ואפשר לחיות את המעשה כמו - סלחו לי על הדוגמה - שיאיר שטרן חי את המעשה. שניהם אנשי מעשה, פלמחניק חי כמו פלמחניק, ויאיר שטרן כמו משורר, הוא היה איש מעשה, אבל הוא חי את מלכות בית דוד, כל מה שהוא עשה היה בשביל מלכות בית דוד. זה לא בא לשלול עולם מעשי, זה לא בא לשלול צבא ומדינה.

¹⁴ עולת ראייה ב, עמ' תמה, יז. קובץ ו פו.

יעקב הרצוג¹⁵, בספרו 'עם לבדד ישכון', מתאר וויכוח שהיה לו עם ההיסטוריון - טוינבי¹⁶, הוויכוח הזה עשה עלי רושם גדול בתור ילד קטן. אפשר לראות איך מדינאי חי, יש מדינאי של מפאי, ויש מדינאי כמו שאנחנו לומדים פה. לפוליטיקאי של רבין לא היה מה לענות לטוינבי, היה לו תנ"ך ביד, אבל הוא לא ידע להסביר אותו, הוא בכלל לא ידע מה כתוב בו, הוא לא חי את זה. יעקב הרצוג חי את זה, חי את זה בהארה מאוד גבוהה, והוא גם ידע לדבר את זה, להסביר את זה, ואנשים שמעו והבינו וקבלו אותו.

הרב טאו מנתח כל דבר שקורה פה, כמאבק עם הנצרות. אנשים צוחקים איך שכל דבר הוא רואה כמלחמה עם הנצרות. אפשר לצחוק, אבל יכול להיות שזה מה שקורה פה באמת - לא קורא משהוא אחר, יש רק מלחמות של תרבות, בין תרבויות בין ערכים.

אפילו באוניברסיטה, מי שרוצה ללמוד מדעי המדינה כמו שצריך, צריך ללמוד פילוסופיה. ודאי שאצל יהודי ת"ח זה ככה. לא יכול להיות שאנחנו נהיה המשך של מפאי, המשך של הפלמ"ח. צריך לדעת איפה החיים מתחוללים מה באמת קורה פה, יש פה מאבקים של אידיאות, של ערכים, של תרבויות, יש פה מלחמת תרבות.

המלחמות הם בין שרים של הקב"ה, בין שר של רומי ובין השר של ישראל. לחיות ככה זה לחיות את העולם אחרת, זה לחיות במקום הנכון. זה ההתרחשויות האמיתיות.

זה מה שהרב אומר, "ע"כ באשר האדם כשימצא קרבת אלהים לפי רגשותיו הפנימיים אז תפרח נפשו וכוחותיו המוסריים יתפתחו ע"פ טבעם הנאות. ע"כ כל הדברים הצריכים להזמין את המערכה הפנימית של נפש האדם שתהיה מכוונת להשלמתה הם מכללי סדרי הבריאה." כל הבריאה היא בשביל הדבר הזה, בשביל לעורר את האדם לחיות את החיים שלו כמו שצריך, או אולי לבטא את החיים האמיתיים שלו. המבין כן לא יבקש בתפילה כ"א תעודת הרגש, שיהיה לבו הישר פועל בו ע"פ טבעו. טבע האדם הישר הוא שתהי' נפשו משתפכת מגעגועים לאלהי ישעו, ובזה תצא התפילה לפעלה ובזה תמצא ג"כ פעולתה.

¹⁵ בנו של הרב יצחק הרצוג. היה מדינאי בכיר, שגריר ישראל בקנדה בין השנים 1960 עד 1963.

¹⁶ הוא היה אנטישמי גדול. ויכוח מתוקשר, טרום מלחמת ששת הימים.